

„Őrizzük, tartsuk fenn emlékeinket,
gyűjtsük össze töredékeinket,
nehogy elveszenek végleg,
s ezáltal is üresebb legyen a múlt,
szegényebb a jelen és kétesebb a jövő.”

Cato

Válogatás a „**Fehérpartok**” **alján** címmel készülő
helytörténeti kiadványból.

(szerkeszti: Heinrich Pál)

Balaton levél

A Balatonnak van egy nagy pillanata

A vonat Aliga felé közeledik. Mélyedésben fut, kétoldalt magas, fűvel lepett földsáncok, mik elzárnak minden kilátást. Az utas szórakozottan, álmosan, unatkozva ül az ablak mellett. Egyszerre, egy csapásra, két oldalt a magas földhányás véget ér. S váratlanul, mint a felhőkből kibukó nap, ott ragyog a Balaton. Olyan, mintha Isten egyszerre csak előnyújtotta volna valahonnét a tenyerét s ez a fenséges tényér telisteli volna csillogó, színjátészó ezüstpénzzel.

Fejedelmi látvány. Öreg balatoni utazók arcára széles mosolygás derül ebben a pillanatban. Aki először látja itt a Balatont, a szája tátva marad a meglepetéstől és a gyönyörűségtől.

Egy házaspár ül velem szemben a vasúti kocsi-ban. Férj-feleség. Diszes podgyászok, önegységán a friss gazdagság minden álelőkelősége – és minden rouge-a. Nyilván nyaralni mennek valahová Balaton mellé. Félszemmel figyelem őket. Most következik a nagy pillanat. Most fut a vonatunk Aliga felé. A férj izgatottan lesi az ablakot. Fészkelődik, előre is mosolyog, szeme fel-felragyog. Egyszerre fölugrik, ott áll az ablak előtt, odahúzza feleségét:

– Nézd, szívem... ide nézz! A Balaton!

Önegysége futó pillantást vett a csodálatos képre.

– Aha – mondja némi elismeréssel, aztán ásit egyet. Visszaül a helyére.

Ismerem önegységét. Láttam egyszer egy bécsi-utcai kirakat előtt. Félóráig gyönyörködött három crep-georgette ruhában, a szeme ragyogott és a kezeit csapkodta az álmélkodástól és gyönyörűségtől. A Balatonra ásitott egyet.

Pesti asszony...

Inflációról meg deflációról vitatkoznak, bölcsek és bolondok törnek a fejüket, mit kellene a drágaság ellen tenni, a drágasági bizottságtól az utolsó napi díjasig mindenki agyában életmentő ötletek után folyik a hajtóvadászat, hogyan lehetne fülöncsípni,

leszerelni és megsemmisíteni az áruk rettentő és szakadatlan növekedését. Hiábavaló kísérletek. Valami kábítóan nagy és döbbenetesen megfélemlítő gépezet működik itt; az áruk és áruk néma és megdönthetetlen szakszervezetbe vannak tömörülve, amely a szeizmográf páratlan érzékenységgel és a villám gyorsaságával működik.

Íme egy példa:

Ezen a kis balatoni helyen kedden hatvanöt koronáért adtak egy tojást. Szerdán reggelre megérkeztek a pesti délutáni lapok. Bennük egy hír: a pesti piacokon száz koronára ugrott a tojás ára. A hír előbb gyöngéden kezdte el manővereit: szerdán délelőtt nyolcvanöt koronát kezdtek kérni itt is egy tojásért, délutánra a titkos manőver erőteljesebb utakra tért és szerdán estére itt sem szégyellték a tojásért a száz, sőt a százöt koronás árat.

A telefon- és távíródrótok a vasúti töltés menti magas póznákon szégyenkezve füttyörésznek: ők nem tudnak ilyen pontosak és gyorsak lenni.

A Balatonnak idén nincsen strandja!

Akármilyen csodálatosan és hihetetlenül hangzik is, így van. Az, ami naggyá, nevezetessé, nagyszerűvé tette a Balaton balpartját, a finom, tengerszerű, homokos strand, kilométer hosszúságig nyúló, aranyszínű, meleg homokfürdő – az idén eltűnt. Azt mondják, Siófokon még maradt belőle valami. Másutt, végig a pompásabbnál pompásabb kis fürdőhelyeken, még a télen vagy tavasszal, nagyra tátotta a száját a Balaton és felhabzsolta saját homokos partját.

Tavaly túl kicsi volt a Balaton, az idén túl nagy. Tavaly kilométereket kellett sétálni a vízben annak, aki meg akarta mosni a Balatonban a bokáját, az idén végig a partokon nincs egy tenyérnyi homoktisztás, amelyen végigfekhetnénk. A víz felkúszott a sásos parti növényzetig s most végig úgy néz ki, mintha vad, nagyszerű nádasait visszaopta volna magának az év ezredes múltból.

Most a parti szállodások, penziósok izgatott ásatják, furatják, gyomláztatják, töltik fel ki-ki a külön partrészét, hogy új strandokat teremtsenek elő a mohó víz szélén. Most még nyugodtan tehetik, a szezon nem kezdődött meg, egy-egy fürdőhelyen tíz-húsz ember lézeng.

Azt tanácsolnám azoknak, akik még most indulnak útra a Balatonhoz, töltsenek meg egy utazókosarat jó dunai homokkal és hozzák magukkal, hátha értékesíthetik.

✍ Bónyi Adorján

Forrás:

Pesti Hírlap,
1923. június 26.

A megelégedés szekերén

Hogy milyen kevés kell a megelégedéshez, azt Balatonaligán bizonyította nekem egy szekér gyerek.

Az augusztusi kánikula utolsó huszárrohama napján a strand fényesre lakkozott autói, nyalka úrfogatai és jellegzetes balatonvidéki ernyőshintói között egy rozzant parasztszekér állt meg. Egy ló volt eléje fogva, a ló a jobb szemére vak volt, a hátsó ballábára sántított, egyszerre pókos is volt, kehes is volt, de azért büszkén fölvetett farokkal intett hátra a szekér dereka felé, mintha azt akarta volna mondani, hogy –ott a nevezetesség!

Hátul a szekér tele volt gyerekekkel. Jutott belőlük a kocsis hajtódeszkájára, a löcsők villái mellé, a létrákra, a saroglyába, még a tengelyekre is kettő-kettő. A fenék rakománya ezzel szemben egymás ölében ült, egymás nyakába kapaszkodott, felhúzott térdekkal s fölgörbített hátgerinccel guggolt a szomszédja keresztcsontján, úgy kellett őket egyenként kiszabadítani a degeszből, mint a disznósajtba présel disznófület.

Ezt a műveletet egy mosolygós szemű, pogácsa-alma termetű úrféle végezte, aki egyúttal kocsis is volt s a kocsirakomány gondozója. Apjuk volt-e a gyerekeknek, a nagybátyjuk vagy a keresztapjuk, azt nem lehetett megállapítani. Ő mindenestre úgy viselkedett, mintha a dajkájuk lett volna, amazok meg úgy néztek rá, mint az istenükre.

–Rajta! Egy-kettő! Rugdadjátok ki a lábatokból a kását! Nem lehet egyszerre fürödni is, meg kéjutazásokat is rendezni. Legközelebb majd négy autón jövünk, de akkor nem fürdünk. No mit akartok inkább, kocsikázni vagy fürödni?

–Fürödni! –sipította egyszerre a sok gyerek, lelke mélyéig elszörnyedve az újabb kocsikázásnak még a gondolatától is – s rémülten mentve ki zsibbadt lábszárait a rettenetes kordé közeléből.

–Helyes! Hát akkor gyertek! Mindig csak utánom. Itt majd levetkőztök. Látjátok? Itt vannak a kabinok.

Egy felütött orrú kis kenyértáska megkérdezte, hogy melyik az ő kabinja.

–A-te-ka-bi-nod?! – dörögte széles mozdulattal a kölykeit szoptató Jupiter. –Az, fiam, ott van az égen a hold két szára között! Jegyezd meg magadnak, hogy nem lehet egyszerre fürödni is, meg kabinokat bérelni!

–Hát akkor hol fogunk levetkőzni? – szipogták

a gyerekek.

–Csend! Ha jól viselitek magatokat, akkor isten neki fakeszt, váltok nektek egy közös kabint, de addig egy mukkanást se, mert különben azonnal felraklak a kocsira s hazaviszlek benneteket.

Még a nyárfalevelek reszketését is meg lehetett hallani, akkora csend lett.

– Rendben van!... Adjon, lelkem, egy kabint. Igen, csak egyet. Hogy mindnyájunknak-e? Persze, hogy mindnyájunknak. Csak nem dugom minden lábujjamat külön kabinba! Mi még nem lopjuk a pénzt Enyingen! Ez az egy kabin is luxus. Hogy hol vetkőzünk máskor? Hát a fűzfa mögött! No, gyerekek, megütöttétek a főnyereményt! Megvan a kabin!

– Jaj, de gyönyörű! – sóhajtotta átszellemülten a gyerekkórus – és csakugyan, mintha az egész deszkaalkotmány megszépült volna a bevonuló áhítat fényétől. Soha ekkora kegyelettel nem húzta ember Aligán a nadrágját, mint ezek a hónapok retkek. Még a kabin falán mászkáló legyeket se merték elhessegetni, jaj, mert hátha megharagszanak.

– No most aztán magam fogok vetkőzni! Ti addig várjatok a kabin előtt!

Az apokalipszis pillanatait voltak, amíg az öreg bálvány vetkőzött. A gyerekek tátott szájjal néztek a kabin ajtajára, hogy mi fog onnan előkerülni... Hát először is egy óriási ismeretlen potroh került elő, azután két nem sokkal kisebb kebel, azután két lakodalmi térdkalács, benőve a természet mohaitól és dudváitól s csak utoljára a hátraszegett fej, no de azon már szerencsére ott mosolygott a patrónus ismerős arca.

– Nos, gyerekek, hát tudjátok-e, hogy most hova megyünk?

– Hova? – nézett vissza a tökmagnemzetség.

– Oh ti bikficek! Hát a Balatonba!

Hangos örömrivalgás volt a válasz. A felszabadított mezítlábas hadsereg cigánykereket hányva karikázott a palló felé.

– Megálljatok! Egy tapodtat se tovább! Hiszen ti még talán azt se tudjátok, hogy mi az a Balaton?!

A gyerekek arcán kínos türelmetlenség felhőzött. A mennykőbe is, de nehezen jut az ember ahhoz a kis fürdővízhez!

– Ez, fiaim, a magyar tenger! A legmelegebb és legbársonyosabb vizű európai tó. És tudjátok, hogy mit tartalmaz? Rádiumot! Sok ember va-

gyont fizet érte s idejön a világ túlsó feléről, hogy megmárthassa benne a kisujját. Tinektek pedig megadatik, hogy tetőtől-talpig megfürödhessetek benne. Rajta! Mehetek fürödni!

Éppen ideje, mert a sors kegyenceinek már a nyáluk folyt a vágyakozástól. Ebben a percben anyatejben se merülhettek volna el nagyobb gyönyörűséggel, mint a felmagasztalt tó hullámaiban.

Kezdett nekem nagyon tetszeni: az öreg „pedagógus” módszere s most már kettőzött érdeklődéssel figyeltem, hogy mit kezd a gyerekeivel tovább.

Hát az a vízben is percenként maga köré gyűjtötte őket s hol „vízi folyondárok” rendkívüli értékét magasztalta, hol a gyerekek lábát felsebző tavi kagylókról állapította meg, hogy „ilyen ritkaságok még Ceylon szigetén sincsenek”, hol pedig maga bukott a víz alá s orrán-száján vastag víz-sugarakat lövelve kiáltotta, hogy most jön a bálna!

A gyerekek pompásan mulattak, félkettő felé azonban megkérdezte valamelyik:

– És mikor fogunk ebédelni?

– Ebédelni?! – ütötte ki fejét a tóból megbotránkozva a vízi Szokratész. Hát ti ennyi élvezet után még ebédelni is akartok? Nem szégyellitek magatokat? Barátaim! Vagy ebéd, vagy fürdés!

– Akkor inkább fürdés! – dideregték mámorosan a békaporontyok s nyelték a vizet az elmaradt leves helyett is.

Úgy egy negyedóra múlva hamisat hunyorítva így szólt hozzájuk az öreg:

– Most pedig, gyerekek, velem a partra, mutatok nektek valamit!

A gyerekek arcán kíváncsiságtól csillogott az utolsó vízcsepp is. Vajjon mit akar nekik mutatni ez az ördögös ember?

A látvány felülmúlt minden várakozást.

Egy barna rozskenyér volt.

Akkora, mint Kinizsi malomköve s a bicska, amit beleeresztettek, méltó hozzá. A családfő mindegyik fiának vágott egy karajt, hogy lerántotta a kezét s használati utasításul ennyit mondott:

– Most ehhez a kenyérhez gondoljátok hozzá a szalámit! Herz, Pick vagy Dozzi? Nekem mindegy. Kiki azt, amelyiket a legjobban szereti. Ebbe már nem szólok bele.

Hát bizonyisten mondom, mindegyik gyerek szalámival ette a kenyeret és látszott az arcukon, hogy soha életükben ilyen jó szalámit nem ettek.

Ebéd után újabb fürdés következett, de a „délutáni” vízben, mely még a délelőttinél is pompásabb, azután homokfürdő a „gyémántporos” homokban, majd „vérpezsdítő” tuss, azután szárítkozás a balatoni szellő „selyemtörülközőjében”.

Uzsonna tájban maga elé állította a gyerekeket az öreg:

– Most mit akartok inkább? Repülőgépen menni haza Enyingre, vagy a szekerünkön? Aki a szekérre szavaz, azt jövő szombaton újra elhozom.

Hát persze, hogy a szekérre szavazott mindegyik s versenyezve kapaszkodtak fel a vesék és lépek kalodájára. A filozófus kocsis a vakló füle közé csapott s ment a szekér boldog dalolással Enying felé.

A boldogság és meglegedés szekere volt.

A „fuvar” díja pedig összevissza nem került többbe, mint két kád balatoni vízbe s egy barna rozskenyérbe.

✍ Maróthy Jenő

Forrás:

Pesti Hírlap,

1933. szeptember 13.

Munkások az üdülőben

46. §. A Magyar Népköztársaság biztosítja a dolgozóknak a pihenéshez és üdüléshez való jogát.

A Szakszervezetek Országos Tanácsa üdültetési akciójának szünetése egybeesik a Magyar Népköztársaság Alkotmányának megalkotásával. A szakszervezeti üdültetés kiegészítője a vállalatok által létesített hasonló lehetőség, és ma már dolgozóink ezrei és ezrei töltik szabadságukat azokon a tájakon, ahol felszabadulásunk előtti időkben – az elnyomás korszakában – csak a kiváltságosok, az akkori államhata-

lom kegyeltjei időzhettek.

Erről beszélgetünk Martus Győző elvtárssal, az Ajkai Timföldgyár és Alumíniumkohó anódkarbantartójával, a vállalati üdülőház árnyas kertjében. Feleségével és két éves kislányával élvezi itt a megérdemelt pihenést.

„Most először, de ezentúl – mindig!...”

– Kérem, én még nem voltam üdülni soha, – mondja a napbarnított arcú, mosolygószerű munkás – és el vagyok ragadtatva attól a kényelemtől és megbe-

csüléstől, amelyben itt nekem és családomnak részünk van. Elragadtatásomnál csak a hálaérzetem nagyobb, és ki sem tudom fejezni szavakkal: mit érzek...Az első percben, megvallom, elfogódva és kissé talán félve is léptem be ebbe a házba, és amikor megzörrent a kavics lábaink alatt, kislányomat, a kétéves Ágikát arra figyelmeztettem: halkabban járjon... Azután felengedett a feszültség, mert ráébredtem arra, hogy tulajdonképpen hazajöttem. Csupa jólismert arc mosolygott felém, az ajkai gyár dolgozóié, akik nyomban körülvettek, és azzal fogadtak: örülünk, hogy megjöttetek, Győző!... Ágikám öt perc múlva már a hintán kacagott önfeledten és a többi gyerekkel vacsoráig játszott.

– Ismétlem, ez ideig nem voltam még üdülni, bár már előbb is kérhettem volna beutalást. De, hogy most családi üdülot létesített Balatonvilágoson vállalatunk, feliratkoztam én is. A családom nélkül a világeért sem mentem volna nyaralni.

Martus elvtárs meleg szavakkal dicséri Kóhalmi Sándort, a gondnokot. „Még a legelrejtettebb kívánságunkat is ellesli.” mondja. No, és Fördös Lajosnét, az üdüloház „szakácsművészt”, aki hétköznapokon is „vasárnapi” ebédeket főz..Csak a kis Ágikával volt kezdetben némi baj: nem akart enni. Most már erre sincs panasz, és Ágika ma délben is párosversenyben kanalazta a húslevest anyukájával. „Ha minden nap megeszel mindent, akkor megígérjük, hogy jövő nyárra is idejövünk!” –ígértették a szülei és azóta a spenótot is maradéktalanul bekebelezi a kislány, sőt tegnap –csodák csodája! –repetát is kért.

– Ilyen körülmények között az ígéretből valóság válik: ezentúl minden esztendőben igénybe vesszük az üdülot, és együtt nyaralunk mind a hárman –jelenti ki Martus Győző, mi pedig keressük Ágikát, hogy az ő véleményét is megtudakoljuk. De a kislány e percben nem állhat rendelkezésére a sajtónak: állatkertet épít a homokban, a négyéves Méhreider Tibivel. –Na és hol vannak az állatok? –kérdjük. –Itt ni –feleli a kisfiú és megmutat egy gyufásdobozt. Két pettyes kis katicabogár van benne...

„Csak attól félek, hogy – felébredek”...

A Vegyipari Dolgozók Szakszervezetének gyönyörű üdüloje terül el Balatonvilágoson a Balaton partján. Vitorlása ott ring a vizen, s körötte karcsu csónakok, ugyancsak az üdüloház tulajdonai. Tornyai Mihály elvtársat, a Kőbányai Gyógyszerárugyár fizikai dolgozóját, az üdüloház strandján találjuk, éppen azon tanakodik: bemerészkedjen-e? Mert bizony kissé hűvös ma az idő.

Fél lábbal már benne is van, amikor megszólítjuk. Ha nem zavarjuk, beszélgetni szeretnénk vele. „Dehogy is zavar, kérem – feleli nevetve – örülök, hogy kint vagyok a vízből!...” És máris megfordul és a pázsiton terem.

– Népes családdal jöttem –beszéli.
– Népes?... Hát mennyien vannak?
– A feleségem és rajtam kívül az iker-fiaim, meg a két lányom – válaszolja. Mutatja mindjárt a két hét-

éves fiúcskát, éppen labdáznak. „A srácim – bök feléjük –ez a két lány pedig Jutka és Rózsa. Jutkám a közgazdasági technikumba jár, Rózsa pedig most kerül az első gimnáziumba.”

– És ki az az elvtárs, aki a vízparton mellette állott az imént, és most éppen amott heverészik?

– Az a Jóska, kérem, akivel itt néhány nap alatt összelekedtünk. Mindjárt ide is hívom: Darvas elvtárs...

Nyomban megismerkedünk mi is Darvas Józseffel, a Chinoi-gyár munkásból lett igazgatójával.

– Huszonhat esztendő óta dolgozom a Chinoiban, ahol segédmunkásként kezdtem, és az államosítás-kor lettem munkásigazgató. Közben, persze, szakképző tanfolyamot végeztem és két évig a gazdasági műszaki akadémia hallgatója. Ma pedig?... Az élüzem Chinoit vezetem munkatársaimmal, és most együtt örülünk annak, hogy a gyár elnyerte a Nehézipari Minisztérium és a Vegyipari Szakszervezet Vörös Zászlaját...Ezek után én is bejelentkeztem: mennék üdülni a szabadságom alatt, ha lehet. Hát lehetett, és most Józsi fiammal együtt itt élvezzük a pihenést, ami hosszú munka után, bizony, jól esik. Mert –emeli fel szavát Darvas elvtárs –a mi államunkban minden jog a dolgozóké. És ez nem frázis, ez valóság.

– Olyan szép itt minden – mondja most halkán a tizenhat éves szőke Tornyai Jutka – mintha gyönyörűsége álom volna. Mindig csak attól félek, hogy egyszer csak felébredek...

Reisz András, az üdülo gondnoka, akit mindnyájan szeretnek, a leány szavaira megjegyzi: „Tavaly is volt itt egy család, s ők is azt mondták: csupa álom mindez. De az idén is idejöttek júniusban, és most már úgy mondták: valóság... Merthogy az.

És a többiek

Király István kazángépész a világosi ÉDÁSZ-üdülo-ben ezeket mondja:

– Gyerekkorom óta dolgoznom kellett, és ma ötvenéves vagyok. Azelőtt gondolni sem mertem volna arra, hogy ilyen életem is lehet. „Nem akar lepihenni ebéd után, Király elvtárs?” Vagy: „Kíván még egy csésze tejeskávét?” – ilyeneket mondanak itt nekem, úgy, hogy első napon azt hittem: valaki máshoz szólnak...

De Novák József, az üdülogondnok hozzám szólott, és a többiekhez ugyanígy.

Szűcs Gábor, az egykori szeneslegény, most szintén kazángépész, még megtoldja ezzel:

– Feleségemmel, fiammal és a kisunokámmal üdülnünk itt. Ha nem terhelem vele, arra kérném: tessék megírni az újságban, hogy köszönöm ezeket a szép napokat azoknak, akik lehetővé tették. Nagyon köszönöm...

✍ Herczegh Kálmán

Forrás:

Középdunántúli Napló,
1959. augusztus 20.